

**Hannah Arendt despre tradiția filosofică și controversa
“banalității răului”.**

Translator și redactor: Victoria Sara Dazin

Under conditions
of tyranny it is far
easier to act than
to think.

Hannah Arendt

“În condiții de tiranie este mult mai ușor să acționezi decât să gândești.” Hannah Arendt

***Motto:** „Este un adevăr trist că cele mai multe rele sunt făcute de oameni care nu aleg între bine și rău.”*

Hannah Arendt, renumită gânditoare politică ai secolului al XX-lea, al cărei opere nu a fost niciodată mai relevantă decât este astăzi.

Născută în Germania în 1906, Arendt a publicat prima sa carte la vârsta de 23 de ani, înainte de a se îndepărta de lumea filozofiei academice pentru a studia ascensiunea celui de-al Treilea Reich. Cunoscută pentru analiza ei asupra societăților totalitare și relatarea ei despre Procesul Eichmann, în care ea crează termenul de „banalitate a răului”. Puterea, răul și politica sunt concepte centrale în opera lui Hannah Arendt.

După război, Arendt a devenit unul dintre cei mai proeminenți și controversați intelectuali publici ai timpului său.

Biografie

Hannah Arendt, (născută la 14 octombrie 1906, Hanovra, Germania - decedată la 4 decembrie 1975, New York, SUA), politolog și filozof american de origine germană.

Arendt a crescut în Hanovra, Germania, și în Königsberg, Prusia (acum Kaliningrad, Rusia). Începând cu 1924, a studiat filosofia la Universitatea din Marburg, Universitatea Albert Ludwig din Freiburg și Universitatea din Heidelberg; a primit un doctorat în filozofie la Heidelberg în 1928. La Marburg a început o relație romantică cu profesorul ei, Martin Heidegger, care a durat până în 1928. În 1933, când Heidegger s-a alăturat Partidului Nazist și a început să pună în aplicare politicile educaționale naziste ca rector al Freiburg. Arendt, care era evreică, a fost forțată să fugă la Paris. S-a căsătorit cu Heinrich Blücher, profesor de filozofie, în 1940. A devenit din nou o fugară de naziști în 1941, când ea și soțul ei au emigrat în Statele Unite.

Arendt s-a stabilit în New York City și a devenit director de cercetare al Conferinței privind relațiile evreiești (1944–1946), redactor-șef al Schocken Books (1946–48) și director executiv (1949–52) al Jewish Cultural Reconstruction, Inc., care a căutat să salveze scrierile evreiești împrăștiate de naziști. A fost naturalizată ca cetățean american în 1951. A predat la Universitatea din Chicago între 1963 și 1967 și ulterior la New School for Social Research din New York City.

Reputația lui Arendt de gânditor politic a fost stabilită o dată cu publicarea *Origins of Totalitarianism* (1951), care a tratat antisemitismul, imperialismul și rasismul din secolul al XIX-lea. Arendt a văzut creșterea totalitarismului ca rezultat al dezintegrării statului-națiune tradițional. Ea a susținut că regimurile totalitare, prin căutarea puterii politice brute și prin neglijarea considerațiilor materiale sau utilitare, au revoluționat structura socială și au făcut politica contemporană aproape imposibil de prezis.

Condiția umană, publicată în 1958, a fost un tratat cuprinzător și sistematic a ceea ce Arendt a numit *vita activa* („viață activă”). Ea a apărat idealurile clasice de muncă, cetățenie și acțiune politică împotriva a ceea ce ea considera o obsesie degradată a bunăstării. La fel ca majoritatea lucrărilor ei, ea a datorat în mare măsură filozofiei lui Heidegger.

O lucrare extrem de controversată este *Eichmann în Ierusalim* (1963), pe baza reportajului său despre procesul criminalului de război nazist Adolf Eichmann în 1961.

Arendt a reluat contactul cu Heidegger în 1950, iar în eseurile și prelegerile ulterioare ea l-a apărat susținând că implicarea sa nazistă a fost „greșeala” unui mare filosof. La sfârșitul secolului al XX-lea, în urma publicării unui volum de scrisori între Arendt și Heidegger scris între 1925 și 1975, unii cercetători au sugerat că atașamentul personal și intelectual al lui Arendt față de fostul ei profesor a determinat-o să adopte o evaluare blândă a lui, care era inconsistentă. Cu condamnarea ei a colaborării altora și cu insistența ei în diverse scrieri că orice act de compromis cu răul este cu totul imoral.

Celelalte lucrări ale lui Arendt includ *Între trecut și viitor* (1961), *Despre revoluție* (1963), *Men in Dark Times* (1968), *Despre violență* (1970) și *Crizele Republicii* (1972). Manuscrisul ei neterminat *The Life of the Mind* a fost editat de prietena și corespondentul ei Mary McCarthy și publicat în 1978. *Responsabilitate și judecată*, publicat în 2003, adună eseuri și prelegeri pe teme morale din anii care au urmat publicării lui *Eichmann la Ierusalim*. (Brian Duignan, Britannica, 10 august 2023.)

Ce a vrut să spună de fapt Hannah Arendt prin banalitatea răului?

Poate cineva să facă rău fără a fi rău? Aceasta a fost întrebarea uluitoare cu care s-a confruntat filozofa Hannah Arendt când a raportat pentru *The New Yorker* în 1961 despre procesul pentru crime de război al ofițerului german SS Adolph Eichmann, responsabil de organizarea transportului a milioane de evrei și a altora în diferite lagăre de concentrare în sprijinul soluției finale a naziștilor.

Arendt l-a considerat pe Eichmann un funcționar plictisitor, dar sângrinos. care, în cuvintele ei, nu era „nici pervers, nici sadic”, ci „îngrozitor de normal”. A acționat fără niciun alt motiv decât pentru a-și avansa cu sângrinoasă cariera în birocrăția nazistă. Eichmann nu era un monstru amoral, a concluzionat ea în studiul său al cazului, *Eichmann in Jerusalem: A Report on the Banality of Evil* (1963). În schimb, a săvârșit fapte rele fără intenții rele, un fapt legat de „negândirea” lui, o dezlegare de realitatea actelor sale malefice. Eichmann „nu și-a dat seama niciodată ce făcea” din cauza „incapacității... de a gândi din punctul de vedere al altcuiva”. Lipsit de această capacitate cognitivă specială, el „a comis crime în circumstanțe care i-au făcut aproape imposibil să știe sau să simtă că a făcut greșit”.

Arendt a numit aceste trăsături colective ale lui Eichmann „banalitatea răului”: el nu era în mod inerent rău, ci doar superficial și lipsit de idei, un „tamplar”, în cuvintele unui interpret contemporan al tezei lui Arendt: el a fost un om care a intrat în derivă. Partidul Nazist, în căutare de scop și direcție, nu din credința ideologică profundă. În povestirea lui Arendt, Eichmann ne amintește de protagonistul din romanul lui Albert Camus *Străinul* (1942), care ucide la întâmplare și întâmplător un bărbat, dar apoi nu simte nicio remușcare. Nu a existat nicio intenție specială sau un motiv rău evident: fapta tocmai „s-a întâmplat”.

Aceasta nu a fost prima impresie oarecum superficială a lui Arendt despre Eichmann. Chiar și la 10 ani după procesul lui în Israel, ea a scris în 1971:

“Am fost impresionată de superficialitatea evidentă a făcătorului [adică Eichmann], care a făcut imposibilă urmărirea răului incontestabil al faptelor sale la orice nivel mai profund de rădăcini sau motive. Faptele erau monstruoase, dar făptuitorul – cel puțin cel foarte eficient acum judecat – era destul de obișnuit, banal și nici demonic, nici monstruos.”

Teza banalității răului a fost un punct de foc pentru controverse. Criticii lui Arendt le părea absolut inexplicabil că Eichmann ar fi putut juca un rol cheie în genocidul

nazist, dar să nu aibă intenții rele. Gershom Scholem, un coleg filozof (și teolog), i-a scris lui Arendt în 1963 că teza ei despre banalitatea răului era doar un slogan care „nu mă impresionează, cu siguranță, ca fiind produsul unei analize profunde”. Mary McCarthy, o scriitoare și bună prietenă a lui Arendt, și -a exprimat neînțelegerea pură: „Mi se pare că ceea ce spui este că lui Eichmann îi lipsește o calitate umană inerentă: capacitatea de gândire, conștiință – conștiință. Dar atunci nu este pur și simplu un monstru?”

Controversa continuă până în zilele noastre. Filosoful Alan Wolfe, în *Political Evil: What It Is and How to Combat It* (2011), a criticat-o pe Arendt pentru că a „psihologizat” – adică a evitat – problema răului ca rău, definindu-l în contextul limitat al existenței banale a lui Eichmann. Wolfe a susținut că Arendt sa concentrat prea mult pe *cine* era Eichmann, mai degrabă decât pe *ceea ce* a făcut Eichmann. Pentru criticii lui Arendt, această concentrare asupra vieții nesemnificative și banale a lui Eichmann părea a fi o „digresiune absurdă” de la faptele sale rele.

Alți critici recenti au documentat erorile istorice ale lui Arendt, care au făcut-o să rateze un rău mai profund din Eichmann, când a susținut că răul lui „sfidează gândurile”, așa cum i-a scris Arendt filosofului Karl Jaspers la trei ani după proces. Istoricul Deborah Lipstadt, inculpatul în procesul pentru calomnie al lui David Irving pentru negarea Holocaustului, a decis în 2000, citează documente eliberate de guvernul israelian pentru a fi folosite în procedura judiciară. Aceasta dovedește, afirmă Lipstadt în *Procesul Eichmann* (2011), că utilizarea de către Arendt a termenului „banal” a fost greșită:

Memoriile [de Eichmann] publicate de Israel pentru a fi folosite în procesul meu dezvăluie gradul în care Arendt a greșit cu privire la Eichmann. Este pătruns de expresii ale ideologiei naziste... [Eichmann] a acceptat și a susținut ideea purității rasiale.

Lipstadt mai susține că Arendt nu a reușit să explice de ce Eichmann și asociații săi ar fi încercat să distrugă dovezile crimelor lor de război, dacă nu era într-adevăr conștient de faptele sale greșite.

Refuzul lui Arendt de a-l recunoaște pe Eichmann drept rău „interior” a provocat denunțuri aprige din partea intelectualilor evrei și neevrei. Controversa a fost

reînviată la aproximativ patru decenii după moartea lui Arendt, odată cu publicarea cărții Bettinei Stangneth. *Eichmann vor Jersualem: das unbehelligte Leben eines Massenmörders* (2011; *Eichmann Before Jerusalem: The Unexamined Life of a Mass Murderer*, 2014), care s-a bazat parțial pe surse care nu erau disponibile lui Arendt. A contestat caracterizarea „banalității răului”, argumentând că Eichmann a fost de mult un antisemit confirmat.

În *Eichmann Before Jerusalem* (2014), Bettina Stangneth îi dezvăluie o altă latură în afară de omul banal, aparent apolitic, care se comporta ca orice alt birocrat „obișnuit” orientat spre carieră. Bazându-se pe casetele audio ale interviurilor cu Eichmann ale jurnalistului nazist William Sassen, Stangneth îl arată pe Eichmann ca pe un ideolog nazist autodeclarat, agresiv, ferm angajat în credințele naziste, care nu a arătat nicio remușcare sau vinovăție pentru rolul său în Soluția Finală - o a treia radical rău. Agentul Reich trăiește în interiorul carcasei înșelătoare de normală a unui birocrat blând. Departe de a fi „necugetat”, Eichmann a avut o mulțime de gânduri – gânduri de genocid, efectuate în numele iubitului său partid nazist. Pe casete, Eichmann a recunoscut un fel de dualism Jekyll și Hyde:

Eu, „birocratul precaut”, acesta eram eu, da într-adevăr. Dar... acest birocrat precaut a fost însoțit de un... un războinic [nazist] fanatic, care lupta pentru libertatea sângelui meu, care este dreptul meu de naștere...

Arendt a ratat cu desăvârșire această latură radical rău a lui Eichmann când ea a scris la 10 ani după proces că „nu exista niciun semn în el de convingeri ideologice ferme sau de motive rele specifice”. Acest lucru nu face decât să sublinieze banalitatea – și falsitatea – tezei banalității răului. Și deși Arendt nu a spus niciodată că Eichmann a fost doar un „rog” inocent în birocrăția nazistă și nici nu l-a apărat ca „doar urmând ordine” – ambele neînțelegeri comune ale constatărilor ei despre Eichmann – criticii ei, inclusiv Wolfe și Lipstadt, rămân nemulțumiți.

Despre afirmația lui Arendt că Eichmann (precum și alți germani) a făcut răul fără a fi rău?

Întrebarea este un puzzle, deoarece Arendt a ratat o ocazie de a investiga semnificația mai largă a răului particular al lui Eichmann, ne extinzând studiul ei asupra lui într-

un studiu mai larg al naturii răului. În *Originile totalitarismului* (1951), publicat cu mult înainte de procesul Eichmann, Arendt spunea:

Este inerent întregii noastre tradiții filozofice [occidentale] că nu putem concepe un „rău radical” ...

În loc să folosească cazul Eichmann ca o modalitate de a avansa în înțelegerea tradiției asupra răului radical, Arendt a decis că răul său era banal, adică „sfidează gândurile”. Luând o abordare îngustă legalistă, formalistă a procesului – ea a subliniat că nu există probleme mai profunde în joc în afară de faptele juridice ale vinovăției sau inocenței lui Eichmann – Arendt sa pretins automat pentru eșec în ceea ce privește motivul mai profund al răului lui Eichmann.

Cu toate acestea, în scrierile ei înainte de *Eichmann la Ierusalim*, ea a luat de fapt o poziție opusă. În *Originile totalitarismului*, ea a susținut că răul naziștilor a fost absolut și inuman, nu superficial și de neînțeles, întruchiparea metaforică a iadului însuși: „Realitatea lagărelor de concentrare nu seamănă cu nimic atât de mult cu imaginile medievale ale Iadului. ’

Declarând în scrierile ei de dinaintea procesului Eichmann că răul absolut, exemplificat de naziști, a fost condus de o intenție îndrăzneată și monstruoasă de a aboli însăși omenirea, Arendt făcea ecou spiritului unor filosofi precum FWJ Schelling și Platon, care nu s-au sfiit de la investigarea aspectelor mai profunde, mai demonice ale răului. Dar acest punct de vedere s-a schimbat atunci când Arendt l-a întâlnit pe Eichmann, al cărui vid birocratic nu sugera o asemenea profunzime diabolică, ci doar cariera prozaică și „incapacitatea de a gândi”. În acel moment, gândirea ei imaginativă anterioară despre răul moral a fost distrasă și s-a născut sloganul „banalitatea răului”. Mai mult decât atât, Arendt a murit în 1975: poate dacă ar fi trăit mai mult ar fi putut clarifica enigmele din jurul tezei banalității răului, care încă derutează criticii și astăzi. Dar asta nu vom ști niciodată.

Astfel, am rămas cu teza ei originală așa cum este. Care este confuzia de bază din spatele ei? Arendt nu și-a împăcat niciodată impresiile despre banalitatea birocratică a lui Eichmann cu conștientizarea ei mai devreme aprinsă a actelor malefice și inumane ale celui de-al Treilea Reich. Ea a văzut funcționarul cu aspect obișnuit, dar nu și războinicul ideologic rău. Cum a putut coexista viața banală a lui Eichmann cu acel „alt” rău monstruos a nedumerit-o. Cu toate acestea, Arendt nu a minimizat

niciodată vinovăția lui Eichmann, l-a descris în mod repetat drept un criminal de război și a fost de acord cu condamnarea sa la moarte, așa cum a fost pronunțată de instanța israeliană. Deși motivele lui Eichmann erau, pentru ea, obscure și sfidătoare, actele sale de genocid nu au fost. În final, Arendt a văzut adevărata groază a răului lui Eichmann. (Thomas White, 2018).

Moștenirea lui Hannah Arendt.

Arendt și filozofia au inițial o relație dificilă. Mulți filozofi o consideră prea istoric și jurnalistic și nu suficient de filosofic. Arendt refuză, de asemenea, să se numească filozof, din cauza criticii sale la adresa tradiției filosofice.

După moartea ei, totuși, interesul filozofic pentru Hannah Arendt a înflorit rapid. Gânditorii contemporani precum Susan Neiman , Richard Sennett și Ágnes Heller au fost puternic influențați de ea. În zona de limbă olandeză, gânditori precum Hans Achterhuis , Marli Huijer , Joke Hermsen și Dirk de Schutter contribuie la popularitatea lui Arendt. Universitățile din Anvers și Leuven au fondat Institutul Hannah Arendt în onoarea lui Arendt în 2020.

Bibliografia

Hannah Arendt, Wikipedia, the free encyclopedia.

https://en.wikipedia.org/wiki/Hannah_Arendt

Meja, Volker; Stehr, Nico, eds. (2014). *Knowledge and Politics: The Sociology of Knowledge Dispute*. Routledge. ISBN 978-1-317-65163-5.

Arendt, Hannah (2014) [1930]. *Philosophy and Sociology* (PDF). Translated by Clare McMillan and Volker Meja. pp. 196–208. Archived (PDF) from the original on 22 September 2018.

https://www.bard.edu/library/archive/arendt/kettler-mannhiem/arendt-eng_KnowPolitics.pdf

White Thomas, *Ce a vrut să spună de fapt Hannah Arendt prin banalitatea răului?*
Wiley Journal, 23 aprilie 2018.

<https://aeon.co/ideas/what-did-hannah-arendt-really-mean-by-the-banality-of-evil>

Brian Duignan Hannah Arendt, Britannica, 10 august 2023.
<https://www.britannica.com/biography/Hannah-Arendt>

Hannah Arendt despre tradiția filosofică și controversa “banalității răului”.
Subiect:” Puterea, răul și politica concepte centrale în opera lui Hannah Arendt.
Translator și redactor: Victoria Sara Dazin Editura SAGA 2023